

Tekervényes tekerés az egykereű tandem

AARON BLUMM: BICIKLIZÉSEINK TÖRÖK ZOLIVAL

JAK / Symposion / Prae.hu
Budapest, 2011
189 oldal, 2990 Ft

Aaron Blumm, avagy Ifj. Virág Gábor legújabb kötete kapcsán fontosnak tűnik említést tenni arról, hogy a szöveg kettő, mediális értelemben különböző változatban is létezik. Az első, virtuális textus, mely blogbejegyzések sorozataként jelent meg, a *Biciklizéseim Török Zolival* (www.biciklizeseimtorokzolival.blogspot.com), míg a második, nyomtatott verzió némileg eltérő, *Biciklizéseink Török Zolival* címet viseli. Az új címben foglalt birtokos szám- és személybéli eltérés a szöveg sűrű identitásjátékára, valamint az elbeszélői, de az olvasói pozíció problematikus voltára tett utalásként is felfogható. Az első blogbejegyzést, mely a könyv első fejezetének első biciklizése, közép-európai idő szerint 2009. 12. 09-én, 17. 49-kor rögzítette Aaron Blumm blogger, az utolsót pedig, mely a könyv utolsó fejezetének előszava, 2010. 05. 24-én, 04. 47-kor.

” Azért figyelemre méltó mindez, mert az olvasónak alkalma volt és van online egy helyen, nem csak szétszórt folyóirat-publikációk útján nyomon követni egy később nyomtatott formában is megjelenő mű születésének folyamatát, a formálódás egyes állomásait, a szövegvilág strukturálódását és rétegződését, a biciklizés jelentéstartalmának gazdagodását és tágulását, az elbeszélői identitások konstituálódásának fázisait. A *biciklizeseimtorokzolival.blogspot.hu* cím még mindig él, bár az anyag már nem frissül, az alkotás folyamata a könyv megjelenésével lezárulni látszik.

Nem mellékes, hogy az első szövegváltozat blog, avagy online *napló* formájában került fokozatosan nyilvánosságra, és lett populáris a vajdasági Aaron Blumm nem csak vajdasági olvasóinak körében. Ez a tény hatással lehet a második változatra is, erősítheti annak naplószerűségét. Maga a könyv szövegszinten is felkínálja a naplóként való olvasás lehetőségét, miközben reflektál arra, hogy korántsem ilyen egyszerű a műfajiság kérdése. A blog egyébiránt az esetlegesség, a pillanatnyi impresszió, az aktualitás, a személyesség, a confessio, egyúttal az anonimitás efemer, köznapi műfaja, a gyors reflexiók, a párbeszéd tere. Nyomon követhetjük, miként alakult a textus az olvasói kommentek hatására, Barlog Károly például felhívja

a blogger figyelmét Svetislav Basara világhírű szerb posztmodern szerző *Feljegyzések a bicikliztákról* című regényével való rokonságra, mire az válaszul beépít egy idézetet művébe. A könyv fizikai teste, a gazdag illusztrációanyag azonban a szövegek szépirodalmi kontextusba is helyezi, ezáltal gazdagodnak a lehetséges olvasói megközelítésmódok.

Figyelemre méltó, hogy a két változat szövege nem tér el jelentősen egymástól, bár elméletileg a fragmentált bejegyzések különösebb probléma nélkül felcserélhetők lennének. A szerző tiszteletben tartja az online szövegkonstituálódás időbeli stációit, legfeljebb csak kisebb módosításokat tesz, illetve előszavakkal látja el a netnaplóban már formát nyert fejezeteket, és csupán néhány új bejegyzéssel gazdagítja könyvét. A kötet szempontjából gondosan jár el, hiszen megőrzi a szövegegész kialakult ívét, az egyes fejezetek árnyalatnyi identifikusságát, nem törí meg a jelentésgazdagodás, a mélyülés örvénylő folyamatát. Ha bizonyos részeket kiemelnénk az egészből, azok olykor zavarba ejtően banálisnak, furcsának tűnnének, megkockáztatható, naiv perspektívájuk miatt némelyik akár dilettánsnak is. Az egyes részeknek, a szerelmi biciklizéseknek szükségük van az egymasmellettségre, a koncepcióra, a körkörös tekerésre, hogy ellenpontoszák, árnyalják egymást, hogy sorjázásukban mégis töredékes egészzé álljanak össze.

Lényegi változás azonban, hogy a blogon látható, a biciklizés kultúrtörténetének ebben a kontextusban rendkívül érdekfeszítővé váló, egymástól különböző talált képei helyett a szerző a kötetben új, egységes képanyagot helyez szövegei mellé. Ebben minden bizonnyal a mediális megfontolások játszottak szerepet, hiszen az interneten a tisztázatlan eredetű, talált képek minden probléma nélkül közzétehetőek, míg egy kötet esetében jogtulajdonosi hozzájárulás szükséges.

Minden biciklizésnek nevezett szöveg mellett a bal oldalon, a bal alsó sarokhoz illesztve látható egy-egy rajz. Az illusztrátor, Sinkovics EdE általában két-három, többnyire megfolyt alapszínnel dolgozik, szétcsúszott kontúrok, elmosódott alakok uralják munkáit, melyek Toulouse-Lautrec világára emlékeztetnek. A képek háttere többnyire üres, nem töltik ki az egész lapot, csak néhol látható egy-egy jellegzetes háttérképző elem. Sinkovics munkái beleszerve-sülnek közegükbe. A szövegvilág ismeretében érdekes és találó választás volt, hogy a magyar meseillusztrációk hagyományával is kommunikálni képes világ uralja a feltűnően szép kiállítású könyvet, mely három kiadó példás, határon átívelő összefogásának köszönhetően jelenhetett meg. Pedig az igényes borító, melynek monokróm felületét csak a C-betűt formáló, khaki színű biciklikormány törí meg, más típusú vizualitást ígér. A fehér felület, a különböző méretű, fekete betűk inkább egy retro kerékpár-szerelési kézikönyvről árulkodnának, ehhez képest meglepően dinamikus rajzok találhatók benne.

Mese helyett azonban mítoszt is írhatnánk, hiszen a képek erősen mitologikusak, felemás, kentauryszerű, csonkolt, animális, olyankor démoni, ám emberarcú lények hemzsegnék rajtuk. Az animalitás különösen érdekes vonása a szexust előtérbe helyező munkáknak, melyeken az emberarcok démoni szétcsúszottságukban bukkanak fel. A témák, szimbólumok, alakok és motívumok, ahogy a szövegekben is, szinte az unalomig vissza-visszatérnek, variálódnak és transzformálódnak, keverednek egymással. A kerékpár természetesen az egyik legfontosabb eleme a képiségnek, mellette az íráskor kisvilágának egy-egy háttérelme is felbukkan nagy ritkán, halovány kontextusteremtő elemként.

Illusztrációkról kell beszélnünk, nem önálló alkotásokról, hiszen a képek párbeszédben állnak a szövegekkel, használják azokat, megidézik világukat, általában kiemelik a szövegrészletek egy-egy alapotívumát, továbbdolgozzák a maguk széttartó, asszociatív módján

vagy ráerősítenek fontosabb vonásaikra. Jó és figyelmes illusztrációkról van szó, hiszen képek a kötet szerves részévé válni, hozzáadott értékkel bírnak, megkerülhetetlen jelenlétükkel befolyásolják az interpretációt, megtámogatják az egyes motívumokat, jelentésköröket. A rajzok jelenléte nem hagyja nyugton az olvasói szemet, tendenciózussága befolyásolja a befogadás folyamatát. Nem véletlen, hogy Sinkovics Ede neve a borítóra is felkerül, bizonyos értelemben alkotótárs. Ennyiben markánsan eltér a könyv a blogtól.

A kötet monoton módon visszatérő, kínzó alapkérdései: hogy ki beszél vagy kik beszélnek, hogy miért beszél vagy ír az, aki, hogy ki az a Klára vagy Ágnes, hogy ki lehet Török Zoli, hogy hol van ő vagy hol vannak ők, milyen térben és időben, milyen kisvilágba ágyazódnak bele, hogy hol húzódik a képzelet és a valóság, a fikció és a dokumentum határa, hogy mi ez a könyv, belső vagy külső eseményeket rögzítő napló, klinikai vallomás, pszichoanalitikus szabad ötletek jegyzéke?

Aaron Blumm, a *Dombosi történetek* társszerzője és a *Csáth kocsit hajt* novelláskötet alkotója érdekes szerepjátékot játszik, jelen írásának modalitása elüt a korábbiaktól, ugyanakkor megszokott világára, stílusára itt is rá lehet ismerni. Ifj. Virág Gábor *Biciklizéseink Török Zolival* műve Weöres Sándor *Pszichéjének*, Esterházy Péter *Csokonai Lili: Tizenkét Hattyúkjának* és Parti Nagy Lajos *Sárbogárdi Jolán: A test angyalának*, Csáth Géza *Egy elmebeteg nő naplójának* egyszerre távoli és közeli rokona. Kármán József Fanni hagyományainak ismerőse. A szerző szexuális szerepjátékokat idéző könyvében sajátos elbeszélőt, elbeszélőket teremt meg, akit, akiket egy sajátos lehetséges világba helyez bele.

Szó esett már róla, hogy a második szövegváltozat szerkezetét, tartalmát és stílusát tekintve sem változott lényegesen az elsőhöz képest. Az öt fejezetre (*Az első hat hónap; A második levél; A harmadik lehetőség; A negyedik lépés; Az ötödik pecsét*) osztott textus felütése meglehetősen naiv, az elbeszélői tónus egyhangú. Ereje van ennek a naivitásnak, melynek alapjellege mindvégig megmarad ugyan, mégis alig észrevehetően fontos változásokon megy keresztül az egyes fejezetekben.

A szerző tehát lehetséges világának középpontjában egy a világhoz, szexushoz, szerelemhez, alapvető emberi dolgokhoz igen naiv módon viszonyuló, identitásában elbizonytalanodott, a szerelemben azonban mindvégig biztos énelbeszélőt helyez, aki kezdetben azonosíthatóan női attribútumokkal rendelkezik. Ugyanakkor a későbbiek során nem mindig lesz azonosítható az elbeszélő neve, neme és személye, egy fejezeten belül többször is elbeszélőt vált a szerző, és a váltások nem mindig követhetők. A *Csáth kocsit hajt* szerzője tehát korábbi identitásátékait ebbe a műbe is átmenti, aktuális elbeszélőjét két dolog érdekli megszállott módon: a másik, kinek léte felől nem lehetünk bizonyosak, és önmaga, kinek (ki)léte felől természetesen úgyszintén nem lehetünk bizonyosak.

Az aktuális elbeszélő irodalmilag csiszolt stílusban ír, képzett, jó tollú szubjektum, mondatai rövidek, jó ritmusban követik egymást, gördülékenyek. Érzelemléte világos, egyszerű, akár egy velőcipéd. Olykor közhelyesen vagy modorosán ír vágyairól, érzelmeiről, hiányállapotairól, szexuális tapasztalatairól vagy vízióiról. A szöveg bizonyos részei a lányregények, szerelmes füzetek vagy szoftpornó írások szintjén mozognak, ezek a regiszterek termékeny feszültséget szülve gyakran keverednek is.

Érdemes néhány példát idézni. Egyik Zolinak írott levél, mely a 70-ik oldalon olvasható, egyenesen a Romana füzeteket imitálja: „*Megcsókolnál. Annyira finom volt, ahogy beszívta a nyelvem. A csókolózásaink is tökéletesek. Mindig, minden alkalommal. Ahogy a nagykönyvekben leírták. Szenvedélyes, érzéki. Mintha ez lenne a földön nyelveink küldetése, hogy folyamato-*

san egymással játszadozzanak. Érezted a nyelvemen a cukorka ízét, közben meg a mellem simogattad. Először a balt, majd a jobbat, majd mindkettőt. A melltartómmal is megbeszélted, hogy álljon félre az utadból, már a meztelen hús volt a kezekben. Értesz hozzá. Ráhangolódtnál már az első pillanatban, hogy mi a jó nekem.” Konvencionális, irodalmiaskodó a 64. oldalon található bejegyzés: „De ha Zoli nincs mellettem reggel, a szívem, mint egy kismadár, úgy remeg.” vagy a 19. oldalon található: „Amikor Zoli nincs velem, megállok az út mellett pihenni. Csak fekszem ilyenkor a hátamon, bámulom a felhőket, és arra gondolok, ha látszom, vajon milyennek látszom az egekből.” Sablonos álbölcsségeget olvasni az 59. oldalon: „Olyan kevés, mégis olyan sok. Néha pedig olyan sok, mégis nagyon kevés.”

Parti Nagy Lajos Sárbogárdi Jolánjával ellentétben Aaron Blumm nem jelzi olyan markáns iróniával elbeszélői regiszterének ambivalens és tarthatatlan voltát, nem reflektál oly erőteljesen, nyelvi szinten a stílusra, nem parodizál. Persze akadnak ilyen pontok is, említésre méltó az első fejezet tizenegyedik biciklizésében Dzsoki verse: „Úgy szeretném, / hogy szeressél, / ahogy szeretnéd, hogy szeresselek, / hogy szeressél.” Dzsokit egyébként csak bolond költőnek hívták mindaddig, „amíg egyszer fel nem melegítette a fürdőben a vizet.”

Aaron Blumm az iróniát a maga eldönthetlenségében működteti. („Amikor leragasztottam a borítékot, a címzést elmosta néhány könnycsepp, ezért még egyszer kihúztam a nevet: Török.” 37. oldal.) Ügyesen, olykor finom, olykor markánsabb iróniával, odavetett mondattal ellenpontozza a monoton módon vissza-visszatérő vágy- és érzelmkitöréseket, szexuális aktusleírásokat, elrévedéseket, önanalíziseket. Végére is ezek töménysége lesz iróniájának legfontosabb eszköze. Mondhatnánk úgy is: a ki tudja hányadik fülbenyalás, mellbimbóérintés, önkényeztetés, merevedés és behatolás feszíti szét szövegvilágának kereteit.

Az aktuális elbeszélő sokat bizonygatja önnön létét vagy éppen ellenkezőleg, nemlétét, sokat foglalkozik egzisztenciális kérdésekkel, a valóság és a képzelet viszonyával, megszállott módon elemzi saját pozícióját, világának efemer voltát, bizonytalanítja el magát vagy éppen keres szilárdnak hitt fogódzókat. Ahogy a szerelmi habzás is koncepciózusan olykor unalomba fulladni látszik, ki-kimerül ez a monoton egzisztenciális érdeklődés is. Azonban mindig akad egy apró információ, ami fontosnak tűnteti fel magát, ami felkeltheti az olvasói kíváncsiságot a folyamatos állítások és visszavonások, sejtések és törlések világában, ahol a szubjektum, az idő és a tér státuszának volta is megkérdőjeleződik.

Az önreflexív és elbizonytalanítási aktusokból talán kevesebb is elég lett volna, („Néha magam sem tudom, mi a való, és mi az, amit csak képzelek.” 87. oldal), mintha a szerző nem bízott volna eléggé az egyébként finomra hangolt, hatékony világteremtő erejében. A kötet felütése, melyet érdemes teljes egészében is idézni, például túlságosan konkrét módon tematizálja legfontosabb alapkérdését: „Sokszor és sokan kérdezték már tőlem, ki az a Török Zoli. Legtöbben azt kérdezték, mi közöm van nekem hozzá, én vagyok-e ő, vagy ő én, vagy hogy is van ez. Ilyenkor nem igazán tudtam válaszolni, olykor azt mondtam, nem, olykor azt, igen, de legtöbbször csak mosolyogtam. Talán még többen voltak azok, akik azt kérdezték tőlem, ki az a Klára, akit néha Ágnesnek, néha mágnesnek, de négyszemközt mindig csak Bogárkának hívok. Találgattak is, neveket is mondtak, neveket is kérdeztek, kérdezték, én vagyok-e ő, vagy ő én, vagy kicsoda ő egyáltalán. Ilyenkor nem igazán tudtam válaszolni, olykor azt mondtam, igen, olykor azt, nem, de legtöbbször csak mosolyogtam. A legtöbben mégis azok voltak, akik semmit nem kérdeztek, nem is gondoltak, nem is találgattak, csak mosolyogtak. Vagy nem mosolyogtak. De a legeslegtöbbit mi ketten mosolyogtunk: Bogárka, Zoli meg én.”

Az átomleírások, az átom és a valóság relativizálása, melyre az első fejezet tizenhetedik biciklizése vagy a második fejezet hatodik biciklizése szolgál példaként, ahol az átom és a valóság ciklikusan egybeér, a szerző fontos palinodikus eszköze, mely a tükör és identitásjátékokkal, önazonosságkérdésekkel, szimbolikus helyszínekkel, archaikus elemekkel, a szexus tobzódásával és a maszturbáció gesztusaival összhangban felveti egy pszichoanalitikus olvasásmód lehetőségét is. A bezártságára, korlátozottságára sűrűn reflektáló elbeszélő vágyleírásai a tudatalatti és a tudatfölötti konfliktusaiként képződnek meg. Ezt erősíti a zsúfolt, álomszerű, ösztönös, a tudatalatti felszabadulását idéző illusztrációs anyag is.

Az elbizonytalanítás eszközei olykor igen direkttek: „*Később jött a Doktor úr is, megvizsgált, aztán leszidott, amiért nem szedem rendszeren a tablettákat. Azt mondja, ne higgyek olyasmiben, ami nem létezik.*” Ugyanakkor emellett természetesen az örület alakzata is relativizálódik a kötetben. Foucault-val szólva felmerül a kérdés, hogy pusztán az önmagát normálisnak tételező környezet az, mely normákat szab, mely felügyel, mely nem tűri a deviáns viselkedésmódot, mely az örület kategóriájába sorol és megbélyegez minden eltérő magatartásformát, mely elzárja és kiveti magából azt, aki nem képes megfelelni a feléje támasztott követelményeknek?

Mind az öt fejezetnek megvan a maga identikus stílusa és világszemlélete, minden fejezet hozzászól valamit az egészhez, bonyolítja a képet, körkörösén visszatérve kiindulópontjához, szinte egyhelyben tekerve mégis továbbjutva valamelyest. Mindeközben a történet magva igen egyszerű, egy nő Török Zolival való biciklizéseiről, együttléteiről ír, kihámozható, hogy ennek a nőnek van egy férje, aki rossz szemmel nézi viszonyukat, melyről a faluban is pletykálnak, ezért vagy azért, mert környezete örültnek gondolja őt, bezárja, csak álmaiban találkozhat Zolival. Vagy mégsem. Vagy mégis. Nem számít, mert nem ez számít.

Az első fejezetben így egy sajátos helyi színekkel rendelkező kisvilág képződik meg, sokáig ennek keretei tágulnak lassan a biciklizések során. Szokványos szerelmi történetnek, valomásnak, naplónak indul a könyv, melyben a biciklizés a szerelem, a testiség szimbolikájának kifejezője. Ugyanakkor feltűnő és fontos a biciklik gyakori eltűnése, létük megkérdőjeleződése, hiszen a bicikli elsődlegesen a helyváltoztatás, a mozgás, a megszabadulás, páros alakzat, a másik jelenvalóságának vagy hiányának kifejezője.

Két helyszín azonosítható a továbbiakban. A *harmadik lehetőség*ben egy zárt intézet képzeje jelenik meg, itt a szöveg tetten érhetően elbeszélőt és nézőpontot vált, olykor egy fiatal orvos figyelme meztelen, női páciensét, aki talán a korábbi elbeszélővel feleltethető meg. Nem ez az egyetlen szempontváltás a könyvben, például több levélnek is Török Zoli a szerzője, melyek stílusa nem különül el markánsan a többi szövegtől. A *negyedik lépés*ben pedig egy hárem világa tárul elénk, ahol szintén tetten érhetően váltják egymást az elbeszélők. A hárem megjelenését egy névjáték motiválja, a Zoltán ugyanis török eredetű név, jelentése Szultán, Török Zoliból így válik török szultán. Mindkét esetben jó ütemben vált helyszínt és elbeszélőt a szöveg.

A bezártság szimbolikus helyszínein nem csak a női attribútumokkal rendelkező elbeszélő pozíciója korlátozott, a férfi szereplő helyzete is kilátástalan. E közös kilátástalanságtól motiválva futhat a szöveg végül metafizikus ihletettséggel a végtelenbe, meg egy befejezetlen szövegbe: „*ott ültél hátul, átöleltél, szorítottál*”. Közben az olvasónak az a képzeje támad, hogy az állítások és a visszavonások sorjázásában nem az a fontos, hogy ki beszél, hogy hogyan beszél, nem az a fontos, hogy hogyan hívják, és hol van, hogy mi a tételezett valóságos-hoz való viszonya, hiszen csak a szerelmi vibrálás állandó, csak az a fontos és jelenvaló.

Kollár Árpád